

Muzeylərimizdə tarixi yaddaşımız

Tarixin müəyyən məqamını özündə yaşadan, əsrlərin yaddaşına hopar oyları qoruyub saxlayan, xalqın maddi-mənəvi xəzinəsi olan muzeylərimiz bir elm, məarif müəssisəsidir. Memorial, ədəbiyyat, incəsənət, tarix, musiqi, qorug və s. kimi muzeylər tariximizin bir qoruyucusudur və nəsillərə təqdim olunan her bir nümunənin arxasında danişilan bir tarix var. Xalqın tarixi ırsı və mənəvi dəyərlərinin qoruyucusuna çevrilən muzeylər neçə illərin, qərinələrin yolunda bizlərə həyatımızın yaşanılan tarixinənən olan xəzinələri təqdim etdirən eksponatları, nadir nümunələri ilə Azərbaycan xalqının kimliyini sərgiləyir.

18 may Beynəlxalq Muzeylər Günüdür.

Ölkəmizdə də bu gün qeyd olunur. Bu bayram, bir qayda olaraq, "Xalqlar arasında mədəni mübadilə və əməkdaşlığın inkişafına kömək" şüarı ilə keçirilir. Beynəlxalq Muzeylər Günü - Beynəlxalq Muzeylər Şurasının təşəbbüsü ilə 1977-ci ildə təsis olunub. Beynəlxalq Muzeylər Gününnən əsas məqsədi muzeylərin cəmiyyətin həyatında nə qədər mühüm bir rol oynadığını göstərməkdir. Bu bayram dünyanın 150-dən artıq ölkəsində qeyd edilir. Tarixi, maddi və mənəvi abidələrlə zəngin olan ölkəmizdə də Beynəlxalq Muzeylər Günü qeyd edilir. Azərbaycanda da bu gün qeyd olunmaqdadır.

AZƏRBAYCANDA MUZEY İŞİNİN TARİXİ

Azərbaycanda muzey işinin tarixi çox da qədim deyil. Azərbaycanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında XIX əsrin ikinci yarısından etibarən, sürətli cərəyan edən proseslər muzey işinin təşkilinə təkan vermişdir. İlk beş muzeylərdən biri görkəmli ədib Cəlil Məmmədquluzadənin təşəbbüsü və yaxından iştirakı ilə XIX əsrin sonlarında Naxçıvanın Nehrəm kənd məktəbinde təşkil olunmuşdur. Ötən ərin əvvəllərində isə Bakıda, xalq məktəbləri müdürüyyəti nəzdində pedaqoji, həmçinin, Ümumrusiya Texniki Cəmiyyətinin Bakı şəbəsi nəzdində qapalı muzeylər yaradılmışdır. Lakin Nehrəm kəndindəki muzey istisna olmaqla, adları qeyd edilən məkanlar ərizənin maraqlarına xidmət etmişdir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycanda aşkar edilən qıymətli arxeoloji əşyalar Tbilisi, Moskva və Peterburg muzeylərinə göndərilmişdir. Azərbaycanda muzeylərin təşəkkül tapmasının əsası XX ərin ikinci onilliyinin əvvəllərində qoyulmuşdur. "Doğma diyarın öyrənilmesi muzeyi" adlanan ilk muzey 1920-ci ildə Bakıda, ilk memorial muzey isə 1938-ci ildə Şəkide yaradılmışdır. Azərbaycanın dəyərləi eksponatları 1920-ci ildə ilk muzey yaranana qədər Rusiya, Avropa, o cümlədən, Böyük Britaniya muzeylərini bəzəsə də, bu gün tariximiz və incəsənət nümunələrimiz dövlət muzeylərimizdə nümayiş olunur. Azərbaycanda muzey fondu ölkə milyonçularının sovet hakimiyyətinin ilk illərində məsadirə edilmiş sənət əsərləri əsasında yaradılmışdır. H.Z.Tağıyev, M.Muxtarova, M.Nağıyeva, bir sözə, Bakı milyonçularına məxsus qıyməti sənət əsərləri ilk muzeyimizin eksponatları olmuşdur.

MUZEYLƏR ŞƏBƏKƏSİNİN YARADILMASI ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN ADI İLƏ BAĞLIIDIR

Ölkəmizdə bu sahənin inkişafı, muzeylər şəbəkəsinin yaradılması Ulu Öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ümummilli Liderimiz həmisi muzeylərə böyük önem vermiş, bu

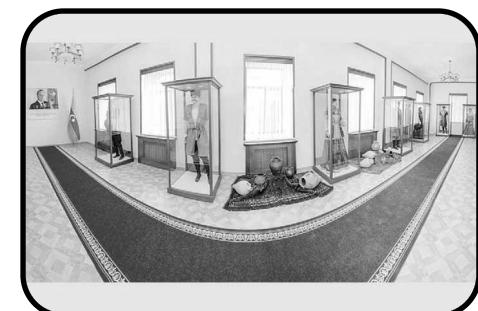
səhəyə də diqqət və qayğı ile yanaşmışdır. Xalqımızın böyük oğlu Azərbaycana rehbərlik etdiyi bütün dövrlərdə respublikamızda muzeylərin, xüsusiilə, tarix-diyarşunaslıq, xatirə, ev-muzeylərinin və digər profili muzeylərin yaradılması, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi məqsədi ilə mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Qısa müddətə Azərbaycanın 60-dek rayonunda tarix-diyarşunaslıq muzeyi yaradılmışdır. Dahi Önderin xalqın tekdilə telebi ilə ikinci dəfə hakimiyyət qayğılarından sonra mədəniyyət sahəsi, həmçinin, muzey işi öz inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Ulu Önder Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1993-cü ildə Nazirələr Kabinetində muzey işçilərinin respublika müşavirəsi keçirilmişdir. 1994-cü ildə bu müşavirənin materialları əsasında "Respublikada muzey işinin vəziyyəti və onun yaxşılaşdırılması haqqında" qərar qəbul edilmişdir. 2000-ci il martın 24-də qüvvəyə minmiş "Muzeylər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ölkəmizdə muzeylərin fəaliyyətinin təşkilatlı-hüquqi əsaslarını müəyyən edir və bunlarla bağlı münasibətəri tənzimləyir. Bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu sahədə uğurlu addımlar atılır, böyük layihələr reallaşır.

Tarixi əhrəmanların gücündə, istiqlal və mücadiləmizdə yaşanılan birlik və həmrəyliyi yaşadan tarixi nümunələr bu məkanlarda qorunub saxlanılır. Ən əsası da bu dövleti qurub-yaradın Dahi Şəxsiyyət Heydər Əliyevin keçdiyi həyat yolunun fəlsəfəsini eks etdirən nümunələr. Onun adını daşıyan muzeylərdə qorunub saxlanılır. Bakıda yerləşən Heydər Əliyev Mərkəzinin ən cəlbedici və maraqlı doğuran bölmü Heydər Əliyev Muzeyidir. Dizaynı və burada tətbiq edilən yeni texnologiyalarla fərqlənən muzey Mərkəzin modern üslubu ilə həməhəngdir. Muzey Azərbaycan tarixinin və Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinin müxtəlif dönenlərinə eks etdirir. Burada toplanan məlumatlar ziyanətçilərə interaktiv formada çatdırılır. Muzeydə Ümummilli Lider Heydər Əliyevə aid maraqlı faktlar, foto və video materialları və digər unikal eksponatlar təqdim olunur. Azərbaycanın bir sıra yerlərdə belə muzeylər fəaliyyət göstərir.

Hazırda Azərbaycanda 200-dən çox muzey fəaliyyət göstərir. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində İstiqlal Muzeyinin yaradılması və İstiqlal Abidesinin ucaldılması haqqında" 2006-ci il 18 dekabr və "Müasir incəsənət Muzeyinin yaradılması haqqında" 2006-ci il 19 dekabr tarixli sərəncamları muzey işinə dövlət qayğısının aydın təzahürüdür. Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycanda muzey işinin yaxşılaşdırılması haqqında" 2007-ci il 6 mart tarixli Sərəncamı, 2009-cu il 22 may tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycanın regionlarında fəaliyyət göstərən muzeylərin müasir standartlara uyğun təmirinə, yeni avadanlıq və zəruri eksponatlarla təchizatına dair xüsusi tədbirlər planı" və digər normativ aktlar bu sahədə hüquqi bazanın formalasdırılması əyani ifadesidir. Həmin Sərəncama əsasən, Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi

işlərinə başlanılmışdır. Qarabağ torpaqlarının Ermenistanın işğalına məruz qaldığı dövrde Azərbaycan Milli Xalça Muzeyi filialda saxlanılan sənət nümunələrinin təhlükədə olduğunu nəzərə alaraq, 1992-ci il fevralın 29-da onların təxliyəsini təşkil etmişdir. Beləliklə, Şuşa filialının kolleksiyasındaki 246 eksponatdan 183-ü Bakıya getirilmişdir. Şəhər işğal altında olduğu dövrde Şuşa filialı öz fəaliyyəti Azərbaycan Milli Xalça Muzeyində davam etdirirdi.

Artıq muzey bərpə və təmir olunaraq istifadəyə verilib. Ziyarətçilərin eksponatlar haqqında daha dolğun məlumat əldə edə bilmələri üçün ekspozisiyada sensor ekran quraşdırılıb. Ekranda Qarabağın, xüsusiilə də Şuşanın maddi və qeyri-maddi ərsə nümunələri, kubar

Sənət Dövlət Muzeyinin müasir teleblərə, beynəlxalq standartlara cavab verən yeni binada fəaliyyət göstərməsi məqsədəyən hesab edilmiş, muzeyin yeni binası tikilmişdir.

İŞĞALDAN AZAD OLUNAN MUZEYLƏRİMİZ

Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərimizdə muzeylərimizə yeni həyat verilir. Ermenistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyaseti nəticəsində 30 il ərzində maddi-mədəniyyət abidələrimiz vəhşicəsinə dağıdlaraq, yerlə-yeşən edilmişdir. Əlbəttə ki, bu erməni vandallığının bir nümunəsidir. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə reşadətli Azərbaycan Ordusunun tarixi torpaqlarımızı düşməndən azad etdikdən sonra erməni vandallarının bədxah əməlləri bütün dünyaya çatdırıldı və dünya özü bu vəhşiliyin canlı şahidi nəçərildi. Azərbaycanın işğaldan azad olmuş ərazilərinəndə kitabxanalar, mədəniyyət evləri, mədəniyyət mərkəzləri, klublar, muzeylər, uşaq musiqi məktəbləri daxil olmaqla, 180 mədəniyyət obyekti tamamilə dağıdlıb. Erməni tərəfinin tərəfdən qeyri-insani hərəkətlərinin ağır nəticələrini nəinkin insanlarımız, eləcə də tarixi-dini mədəniyyət abidələrimiz də yaşamışdır. 1988-ci ildən başlayaraq, erməni təcavüzü nəticəsində 100 mindən artıq əşyaların toplandığı 22 muzey işğal olunmuş ərazidə qalmışdır. Kəlbəcər Tarix-Diyarşunaslıq Muzeyində 30 mindən artıq tarixi əhəmiyyətli əşya olub. Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıllı rayon Tarix-Diyarşunaslıq Muzeylərində də minlərlə abidə talan edilib. Bu muzeylərdə qorunub saxlanılan eksponatlar ermənilər tərəfindən ərazilən çıxarılb. Bir qisim muzey əşyalarımız 3-cü ölkələrə də aparılb.

AZƏRBAYCANIN CANLI MUZEYİ

Canlı muzey hesab olunan Şuşa şəhərində 8 muzey fəaliyyət göstərmişdir. Şuşanın işğalı zamanı Xalça və Tətbiqi Sənət Muzeyinin Şuşadakı filialı, Üzeyir Hacıbəylinin Şuşadakı Ev Muzeyi və s. işğala məruz qalıb. Şuşa şəhərində Şuşa və Xankəndi diyarşunaslıq muzeyləri tamamilə dağıdlıb. Dövlət Qarabağ Tarixi Muzeyi, Nətəvanın, Bülbülin, Əbdürəhimbəy Haqverdiyevin, Mir Mövəsün Nəvvabın və başqalarının ev muzeyləri, Qurban Pirimovun Ağdamdakı xatirə muzeyi, Ağdam, Füzuli, Xocalının tarix-diyarşunaslıq muzeyləri tamamilə qarət edilib. Eyni zamanda, Ağdamdakı unikal Çörək muzeyi də digər muzeylər kimi dağıdlıb. Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərimizdə aparılan abadlıq-quruculuq işləri çərçivəsində muzeylərimiz də bərpə və təmir olunur. Musiqiçilərdən Bülbülin, Üzeyir Hacıbəylinin ev muzeyləri təmir və bərpə olunub.

Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialı da özü-nəməxsusluğunu ilə seçilir. XIX ərin ikinci yarısında tikilmiş binası şəhərin Yuxarı məhəlləsində yerləşir. İşğal dövründə bina yararsız hala düşdüründən və tarixi görkəmənə müdaxilələr edildiyindən burada 2021-ci ildən etibarən Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpə

aileləri, xarici kolleksiyalarda qorunan Qarabağ xalçaları, Şuşa filialının 1992-2022-ci illər ərzindəki fəaliyyəti haqqında məlumatlar verilir.

Azərbaycan xalqının tarixi, mədəniyyəti və məsəli ilə, dövlət və cəmiyyətin həyatın daxili dəyişmələrindən və əməkdaşlığın inkişafından, ictimai-siyasi, elm, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin, herbçilərin, tarixi hadisələrin fəal iştirakçılarının həyatı ilə bağlı olan əşyaların və kolleksiyaların qorunduğu muzeylərə dəqiqət və qayğı artmaqdadır.

ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR VƏ QARABAĞDA İŞĞAL VƏ ZƏFƏR MUZEYLƏRİ

Azərbaycanın otuzllik erməni işğalından azad olmuş Şərqi Zəngəzur və Qarabağ bölgələrində ezelə yurd yerlərimiz vandallizmə məruz qalıb, tarixi-mədəni mirasımız yerlə-yeşən edilib. Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, işğaldan azad edilmiş rayon və şəhərlərdə İşğal və Zəfər muzeyləri kompleksləri yaradılır. Bele muzey komplekslərindən biri də Laçında yaradılır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən Laçın şəhərində İşğal və Zəfər Muzeyi Kompleksinin təməli qoyulub. Laçın rayonunda qurulacaq kompleks İşğal və Zəfər muzeylərindən, dağlıqların nümayişi etdiriləcəyi memorial parkdan ibarət olacaq. Kompleksin loqosu əsərəngiz gözəlliyə və təbii zənginliklərə malik Laçın rayonu ərazisində geniş yayılmış ardıc ağaclarını simvolizə edir. Ümumi sahəsi 3,5 hektar olacaq kompleks üçün seçilmiş ərazi yamacda yerləşir. Buradan Laçın şəhərinə, etrafdaqlı dağlara gözəl mənzərə açılır. Kompleks əsas yol şəbəkəsinə və şəhərin mərkəzinə yaxın mesafədə yerləşir.

Zəngilan da İşğal və Zəfər Muzeyi yaradılır. Bu, Azərbaycan xalqının və şanlı Ordumuzun 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı nümayişi etdirildiyi əzmkarlıq, rəşadət və peşəkarlığı əbədiləşdirən kompleks, həmçinin qazanılmış Qələbəni müasir təqdimat metodları ilə insanlara çatdırın məkan olacaq.

Qeyd edək ki, muzey kompleksi Azərbaycan xalqının tarixi ədalətin və öz ərazi bütövlüyünün bərpası uğrunda göstərdiyi döyük əzminin, misilsiz qəhrəmanlığını, o cümlədən 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı qazandığı möhtəşəm Qələbəni indiki və gelecek nəsillərin yaddaşına həkk edərək əbədiləşdirən və Azərbaycanın haqq səsini dünyaya çatdırın təşviqat və informasiya mərkəzi olacaq.

Zümrüd BAYRAMOVA